

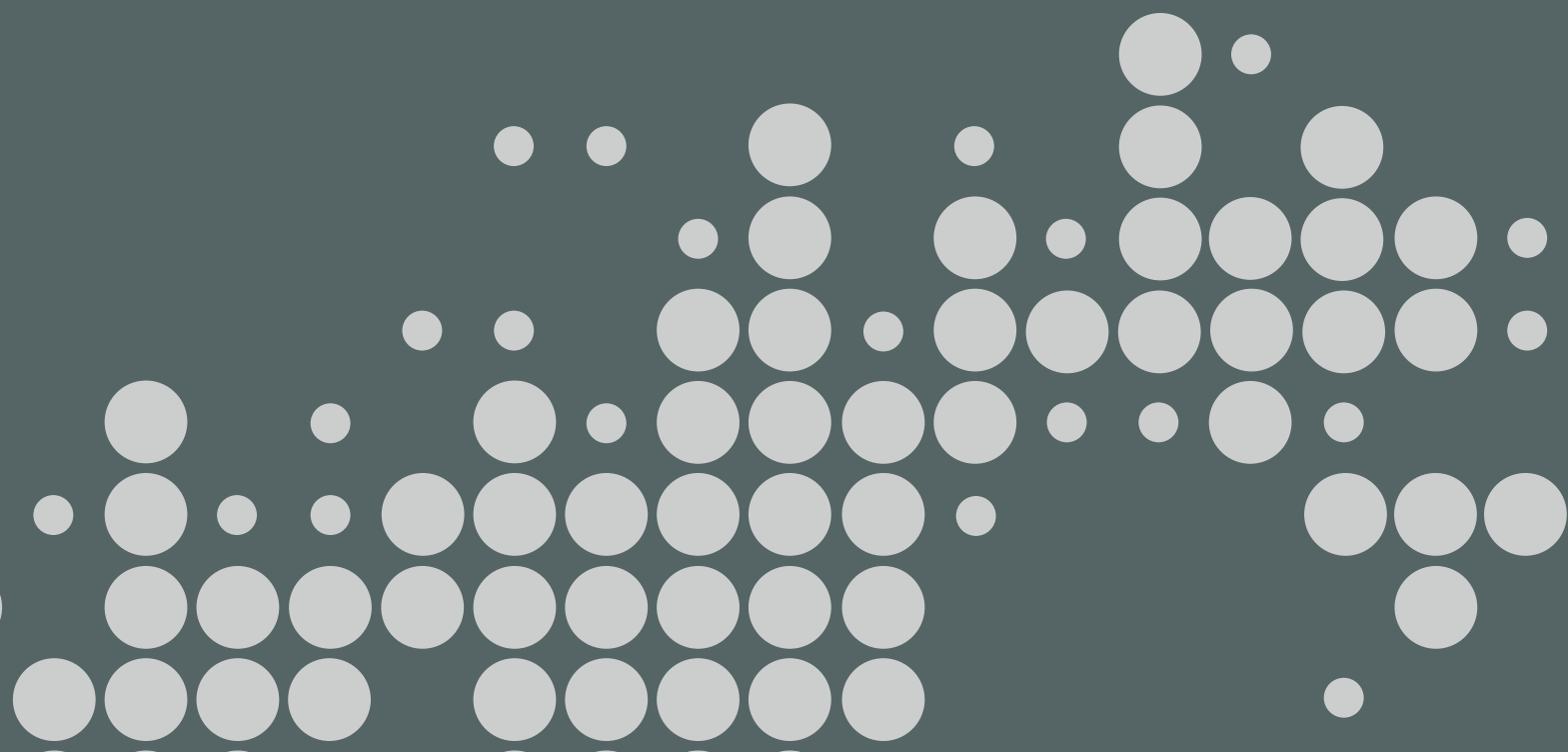

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmarkku fylkkagielda
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

Planprogram

Regional plan for klimaomstilling i Finnmark

Vedtatt av fylkestinget 15.06.23

Innhold

1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Forankring	5
Regional planstrategi «Se nord»	5
FNs bærekraftsmål	5
1.3 Formål	7
2. Status	8
2.1 Klimagassutslipp i Finnmark	8
2.2 Klimaprofil Finnmark	10
2.3 Digitale arealplaner	11
3. Plantema	12
3.1 Redusere klimagassutslipp (tema 1)	12
Undertema	13
3.2 Klimatilpasning (tema 2)	14
Undertema	15
3.3 Bevare naturmangfold (tema 3)	16
Undertema	16
4. Planstruktur	17
4.1 Kunnskapsgrunnlag	17
4.2 Målstruktur	17
4.3 Handlingsprogram	18
5. Medvirkning	18
Barn og unge	18
Konsultasjonsplikt i samiske saker	18
Klimanettverk for kommunalsektor	19
Samarbeid mellom stat og kommunal sektor	19
Samarbeid mellom kommunal og privat sektor	19
6. Kommunikasjon	20
7. Fremdrift	21
8. Organisering av arbeidet	22
9. Utredningsbehov	23
9.1 Eksisterende kunnskapsgrunnlag	23
9.1 Potensielle utredningsbehov	26
10. Rammer for planarbeidet	26

10.1 Internasjonal klimapolitikk.....	26
10.2 EUs klimapolitikk.....	26
10.3 Nasjonal klimapolitikk.....	27
10.4 Regionale føringer.....	27
10.5 Kommunale planer.....	27

1. Innledning

Klimaendringene vi står ovenfor er vår tids største krise, både lokalt, regionalt og globalt. De arktiske områdene vil påvirkes i særlig stor grad av kun små endringer i den globale oppvarmingen og få store konsekvenser for både naturmangfoldet og økosystemene her i nord. For å imøtekomme og redusere klimaendringene er vi nødt til å omstille oss. Klimaomstilling handler kort sagt om å kutte klimagassutslippene, stoppe klimaendringer, sørge for karbonbinding i jord, skog og hav, håndtere klimarisiko og bevare naturmangfoldet. Fra et bærekraftig perspektiv må vi erstatte fossil energi med fornybar energi samtidig som vi både reduserer og effektiviserer energibruken. Sirkulær økonomi må erstatte den lineære, eller sagt på en annen måte bruk og kast må erstattes av bruk og gjenbruk slik at ressursene utnyttes flere ganger og minst mulig går tapt. Uttak og forvaltning av naturressursene må gjøres i tråd med naturens bæreevne, samtidig som det ivaretar samfunnets interesser knyttet til sysselsetting og levekår. Det handler om å stimulere til næringsutvikling og nye arbeidsplasser, ansvarlig produksjon og forbruk og samordning av virkemiddelbruken i fylket.

Denne beskrivelsen inneholder mye av bakgrunnen for at vi nå starter opp arbeidet med Regional plan for klimaomstilling i Finnmark. Det er innledningsvis viktig å presisere at denne planen gjelder for hele Finnmark og er ikke en intern plan for fylkeskommunen som organisasjon. Den skal utarbeides i samarbeid med og med medvirkning fra relevante samfunnsaktører.

1.1 Bakgrunn

Hva er et planprogram? Et planprogram er en plan eller en oppskrift for hvordan en plan skal utarbeides. Plan- og bygningsloven slår fast at fylkeskommunen, som regional planmyndighet, skal utarbeide regionale planer for de spørsmål som er fastsatt i den regionale planstrategien. For alle regionale planer skal det utarbeides et planprogram som grunnlag for planarbeidet. Det er fylkestinget som fastsetter endelig planprogram. Planprogrammet skal gjøre rede for:

- Formålet med planarbeidet
- Planprosessen med frister og deltakelse
- Opplegg for medvirkning
- Behov for utredninger

Dette vil bli gjort rede med hjelp av egne kapitler for medvirkning (kap. 4.), fremdriftsplan (kap. 5), organisering av arbeidet (kap. 6) og utredningsbehov (kap. 7). Formålet blir redegjort for i innledningen (kap. 1).

Planprogrammet skal utarbeides i samarbeid med kommuner og andre samfunnsaktører. Innbyggere, kommuner og andre samfunnsaktører får med høringen av dette planprogrammet muligheten til å påvirke arbeidet med den kommende klimaplanen i en tidlig fase.

Det legges opp til fleksibel medvirkning i høringsprosessen som innebærer at mens planprogrammet er på høring, så vil det også være mulig å gi innspill utover skriftlige høringsuttalelser. Det betyr også at planprogram på ingen måte er endelig satt med høringsforslaget, men at det vil være rom for å gjøre også større endringer dersom det skulle være behov for dette. For eksempel planlegges det å gjennomføre et regionalt planforum for kommuner og andre høringsinstanser i høringsperioden. Det er også aktuelt å inngå dialog med andre samfunnsaktører med relevans for det videre arbeidet med å planlegge klimaomstilling i Finnmark.

1.2 Forankring

Regional planstrategi «Se nord»

I planstrategien for Troms og Finnmark «Se nord» er det bestemt at det skal utarbeides en regional plan for klimaomstilling. Fylkeskommunen skal som regional planmyndighet, utarbeide regionale planer for de tema som er fastsatt i regional planstrategi. Grunnet oppdelingen av Troms og Finnmark vil det bli utarbeidet to planer, en for Troms og en for Finnmark. Dette er også i tråd med føringene som er gitt for satsingsområdet klimaomstilling i planstrategien. Begge fylker skal på hver sine måter bidra til at Troms og Finnmark når de tre målene som er satt i planstrategien for satsingsområdet klimaomstilling:

1. Troms og Finnmark skal være en ledende arktisk region på klimaomstilling innen 2040.
2. Klimagassutslippet i Troms og Finnmark fylke skal i 2030 være redusert med 55% fra 2009-nivå.
3. Troms og Finnmark fylkeskommune har ambisjon om å være klimanøytral i 2030.

Regional plan for klimaomstilling i Finnmark vil konsentrere seg om klimaomstillingsmål nr. 1 og 2 i planstrategien, mens det vil bli tatt i bruk andre virkemidler for å oppnå målet om en klimanøytral fylkeskommune inne 2030, deriblant klimabudsjett.

Klimaomstillingsmål nr. 1 vil være et overordnet mål for arbeidet med klimaomstillingsplanen. Målsetningen innebærer høye ambisjoner for klimaomstillingsarbeidet. Etter oppdelingen av Troms og Finnmark fylkeskommune vil det være viktig å søke samarbeid for å realisere våre muligheter på dette området. Dette gjelder først og fremst internt i fylket, men også med parter utenfor Finnmark, herunder også internasjonale aktører. Det handler om å gripe mulighetene og finne nye løsninger på områder hvor fylket har et potensielt fortrinn på klimaomstilling. Følgende står skrevet i planstrategien under klimaomstillingsmål nr. 1 :

“En region som er rik på naturressurser og med et barskt klima gir oss store muligheter til å ta en ledende rolle i klimaomstilling. (...) Vi er en region med grusgrendt bosetning og mange små aktører, privat og offentlig, der samarbeid står i sentrum for å lykkes med omstillingsarbeidet. Troms og Finnmark fylke kan ta en posisjon med å vise til klimaløsninger som er utprøvd i et hardt klima og som virker over alt, og vi kan inspirere andre ved å vise til effektene som samarbeid gir”.

I det videre planarbeidet blir det viktig for Finnmark å konkretisere klimaomstillingsmål nr. 1 nærmere, slik at det kan bli både mer målbart og sammenlignbart i forhold til andre regioner.

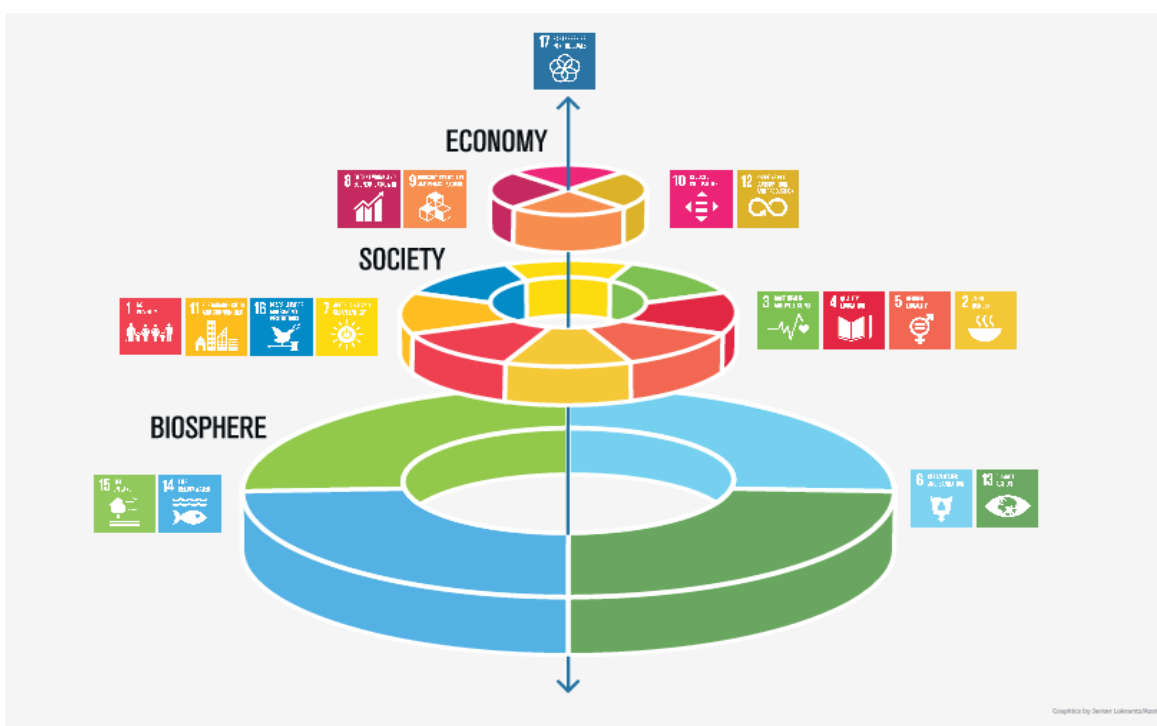
FNs bærekraftsmål

Klimaomstillingsplanen skal i henhold til regional planstrategi og de nasjonale forventninger og føringer som denne bygger på, legge FNs bærekraftsmål til grunn for det videre planarbeidet. FNs medlemsland vedtok 25. september 2015 en agenda for bærekraftig utvikling frem mot 2030. Dette innebærer 17 mål for ønsket global utvikling og er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene inneholder til sammen 169 delmål fordelt på de 17 hovedmålene.

Figur 1: FNs 17 bærekraftsmål

Klimaomstillingsplanen har til hensikt å bidra til en bærekraftig omstilling som ivaretar alle tre dimensjoner ved bærekraft; den miljømessige (biosfæriske), den sosiale og den økonomiske. Dimensjonene henger i likhet med bærekraftsmålene sammen og kan ikke vurderes hver for seg. De utfyller hverandre, men er samtidig også motstridende. Naturen er grunnlaget for alt liv og er i figuren under selve fundamentet for bærekraftig utvikling. Samfunnet og den sosiale dimensjonen og de økonomiske faktorene må derfor alltid ses i forhold til naturen, på en slik måte at den forblir motstandsdyktig. Klimaomstillingsplanen skal vise vei til hvordan vi skal innfri flere av disse bærekraftsmålene sett i forhold til fylkets særegenheter, styrker og svakheter.

Figur 2: FNs bærekraftsmål fordelt på de tre bærekraftsdimensjonene. Figuren er utviklet av Stockholm Resilience Centre.

Det 17. og siste bærekraftmålet, dreier seg om samarbeid og er et gjennomgående mål som er avgjørende for å innfri bærekraftmålene. Og nettopp samarbeid er en viktig forutsetning for denne planen og vil være et premiss for å samordne innsatsen for å nå overordnede mål og satsing når det gjelder klimaomstilling. Det er behov for samarbeid og samhandling mellom sektorer, bransjer og nivå og bred medvirkning fra innbyggerne som legger til rette for en samskapende sosial innovasjon og transformasjon. Det vil også være behov for å sikre finansiering av den ønskede omstillingen, gjennom regionale, nasjonale og internasjonale virkemidler. En bærekraftig retning som er levedyktig, rettferdig og varig vil gagne fylket og være et viktig bidrag nasjonalt og globalt.

1.3 Formål

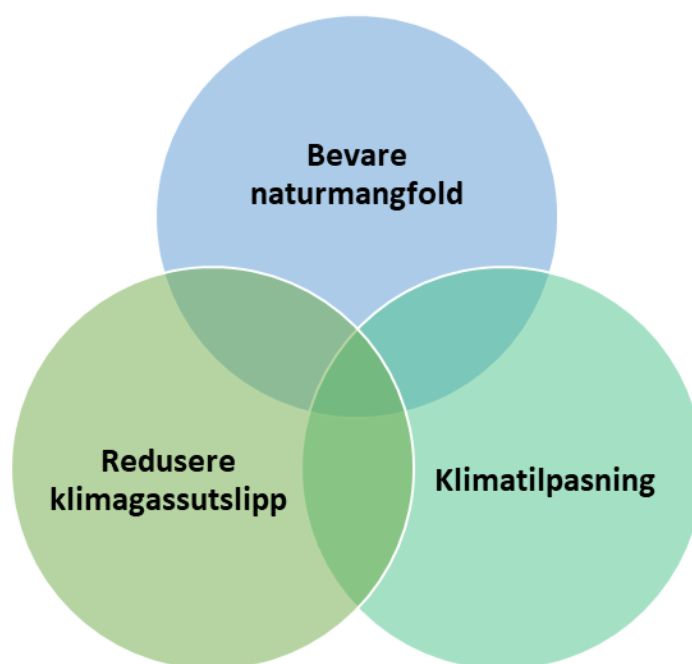
Formålet med klimaomstillingsplanen, slik det er beskrevet i regional planstrategi, er et godt utgangspunkt for arbeidet med klimaomstillingsplanen. Det er likevel vurdert å være litt vel langt, blant annet med tanke på styring av det videre planarbeidet. Formålet er derfor bearbeidet og kortet ned og lyder som følger:

Formålet med klimaomstillingsplanen er å forbedre fylkets kapasitet til å takle klimaendringene og hjelpe innbyggerne og samfunnet i Finnmark til bedre forståelse, forberedelse og håndtering av klimarisiko. Klimaomstillingsplanen skal bidra til å fremskynde overgangen til et motstandsdyktig lavutslippssamfunn gjennom løsninger som reduserer klimagassutslipp, som tar hensyn til klimatilpasning, bevarer naturmangfold og som samtidig legger til rette for livskraftige samfunn.

På bakgrunn av klimaomstillingsplanens formål faller valget av plantemaer på følgende tre tema:

- *Redusere klimagassutslipp*
- *Klimatilpasning*
- *Bevare naturmangfold*

I Finnmark skal vi omstille oss, men det skal ikke skje på bekostning av utviklingen i næringsliv og ellers i samfunnet. Det skal fortsatt legges til rette for livskraftige samfunn. Vi snakker likevel om en annen form utvikling, hvor lineær økonomi i større grad erstattes av sirkulær økonomi med mindre forbruk og mer gjenbruk. Dette er essensen i det grønne skiftet. Vi skal omstille oss på en måte hvor utvikling og vekst skjer innenfor toleransegrensa til naturen. Derfor er det også viktig å se klimaomstilling i sammenheng med andre satsingsområder, planer og mål i planstrategien.

Figur 3: Klimaomstillingsplanens tre plantemaer

Det er viktig i arbeidet med regional plan for klimaomstilling å se de tre plantemaene i sammenheng med hverandre da de påvirker hverandre gjensidig. Dette er illustrert i figuren over ved at plantemasirkene overlapper hverandre. Endring innenfor et plantema vil kunne medføre betydelig endring for et eller begge de to andre plantemaene. På samme måte som for bærekraftsdimensjonene og bærekraftsmålene, så kan altså også plantemaene være motstridende.

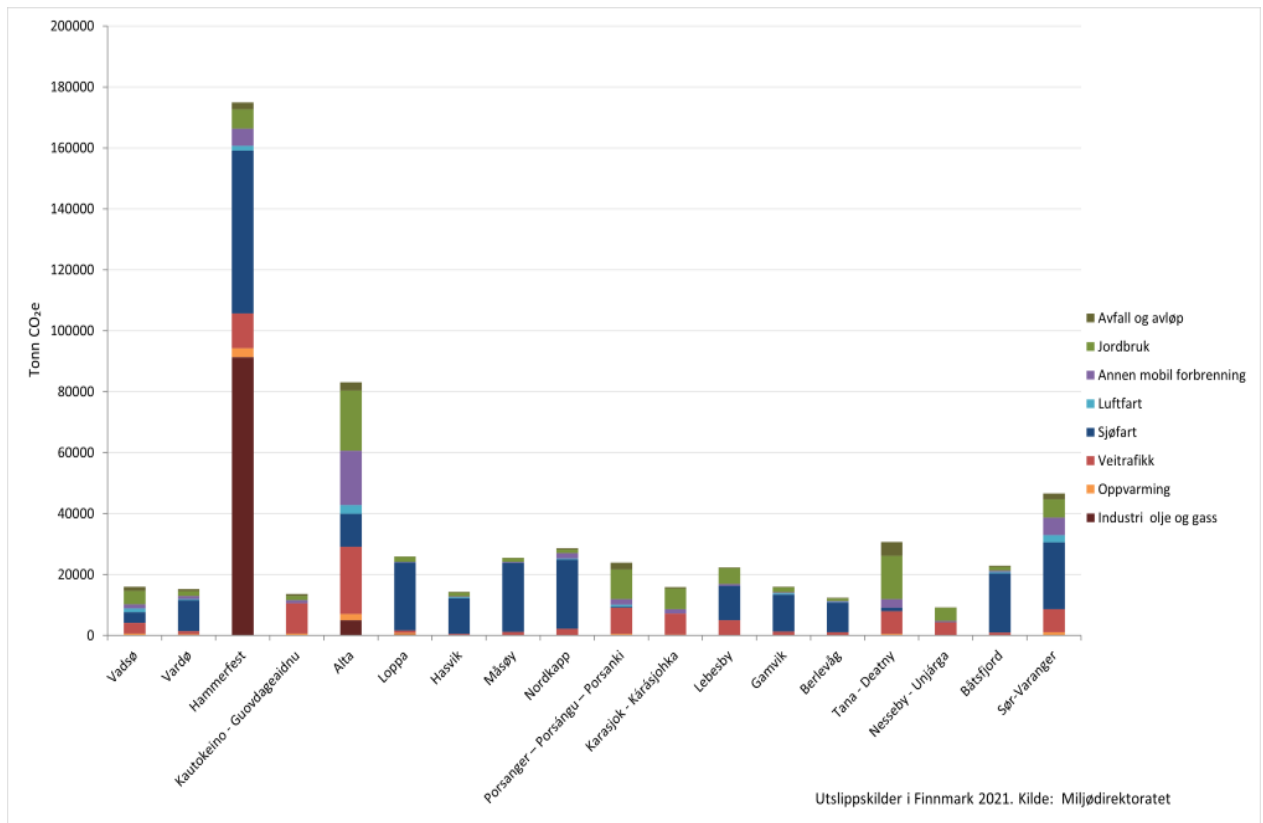
I planstrategien refereres det til *“Bevare biologisk mangfold”*. Det anses likevel som mer hensiktsmessig å endre til *“Bevare naturmangfold”* da dette er et videre og mer helhetlig begrep, som bedre belyser problemstillinger innenfor og mellom de ulike plantemaene.

Vestland og Nordland fylker har utarbeidet regionale planprogram som etter vår vurdering er svært grundige og brukervennlige. Vi har hentet inspirasjon fra disse arbeidene i arbeidet med vårt eget planprogram, deriblant i valg av plantema.

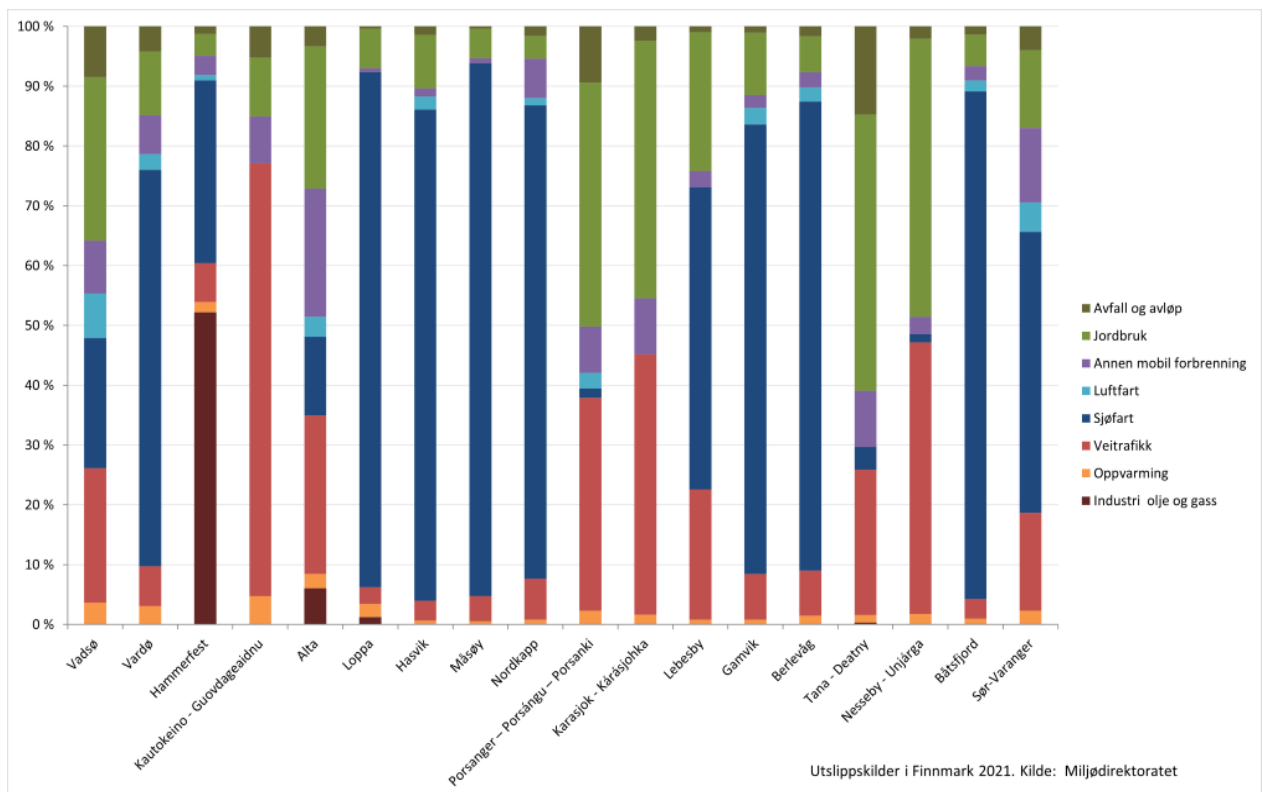
2. Status

2.1 Klimagassutslipp i Finnmark

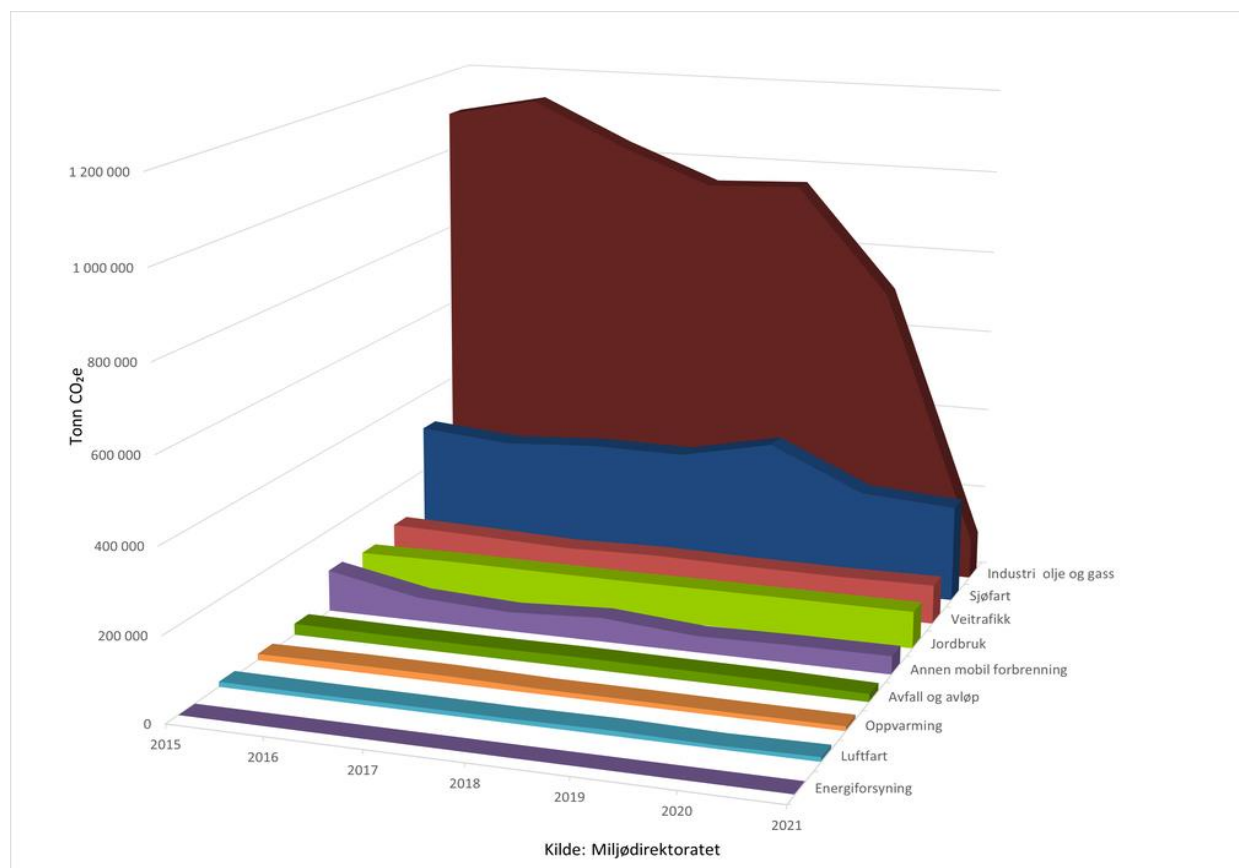
For å gi et bilde på utslippsmengde og fordeling i dagens Finnmark, så ble det i 2020 for eksempel sluppet ut nærmere 1,21 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innenfor Finnmarks grenser. Dette året stod industri, olje og gass for 58 prosent av det totale utslippet i fylket. Så og si alt av dette utslippet kommer fra Hammerfest kommune (99 prosent), hvor Equinors LNG anlegg på Melkøya står for det aller meste av utslipp. I 2020 ble for øvrig produksjonen stanset de tre siste månedene grunnet brann på anlegget. Utover utslipp fra industri, olje og gass kommer de største utslippene i Finnmark i 2020 fra sjøfart (20 prosent), jordbruk (7 prosent) og veitrafikk (7 prosent).

Figur 4: Klimagassutslipp etter utslippskilder, kommuner i Finnmark 2021. Kilde: Miljødirektoratet

Figur 5: Forholdsmessig utslipp etter utslippskilder, kommuner i Finnmark 2021. Kilde: Miljødirektoratet

Figur 6: Klimagassutslipp i Finnmark etter utslippskilder, perioden 2015-2021. Miljødirektoratet

2.2 Klimaprofil Finnmark

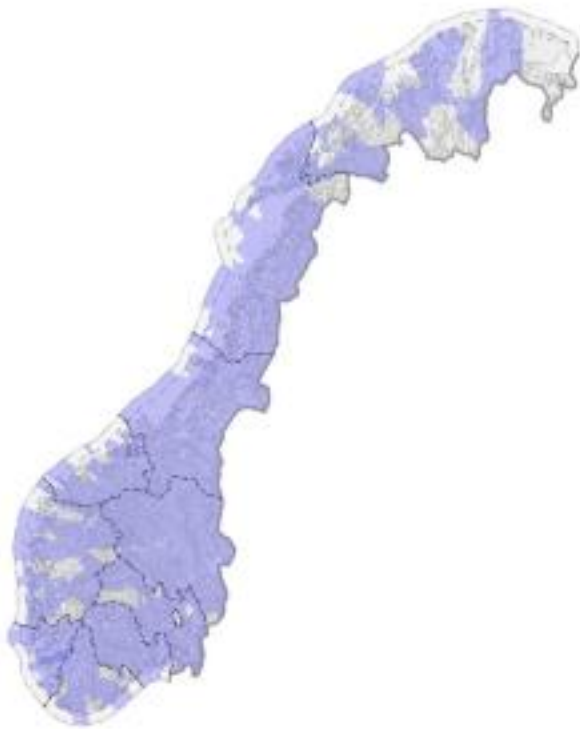
Norsk klimaservicesenter utarbeider klimaprofiler for alle fylker med fokus på endring i klimaet de siste femti årene og fram til år 2100. Klimaprofilene er et viktig kunnskapsgrunnlag og hjelpemiddel for regionalt og kommunalt klimatilpasningsarbeid og planlegging. Klimaprofilene beskriver forventede klimaendringer dersom de høye globale klimagassutslippene fortsetter å øke som i de siste tiårene. I stortingsmelding om klimatilpasning skal «føre var» legges til grunn høye klimagassutslipp fra de nasjonale klimaframskrivningene når konsekvensene av klimaendringer vurderes. Klimaprofilen for Finnmark viser at klimaendringene i fylket i økende grad vil føre til behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann; endringer i flomforhold og flomstørrelser; jordskred og flomskred, samt havnivåstigning og stormflo. Det må også tas høyde for at det er store forskjeller i klima mellom ulike deler av Finnmark. Sikkerhet og beredskap i en stor geografi med gravgrenndt bosetting, må ses i sammenheng med god infrastruktur og er viktig for å sikre liv og helse.

SANNSYNLIG ØKNING	
 Ekstrem nedbør	Det forventes at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann
 Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer, og i små bratte vassdrag må man forvente en økning i flomvannføringen
 Jord-, flom- og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørmengder
 Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke

Figur 7: Klimaprofil Finnmark, sannsynlig økning. Kilde: Klimaservicesenter.

2.3 Digitale arealplaner

Digitale arealplaner er en sentral datakilde i et arealregnskap og viktig for å gi kunnskap om framtidige arealbudsjetter for fylket. Det bør derfor satses på å få digitale arealplaner for alle kommunene i fylket, tilgjengelig gjennom geonorge.no. I dag har Finnmark lavere dekningsgrad av digitale planer enn resten av landet (Figur 8), og dette begrenser analysemulighetene.

Figur 8: Dekningsgrad av kommuneplaner i Norge. Kilde: geonorge.no.

3. Plantema

Verdens klima er i endring og det er i Arktis vi vil merke klimaendringene mest. Konsekvensene av klimaendringene er kjent, blant annet global oppvarming, smelting av sjøis, tap av naturmangfold og et økosystem i uforutsigbar endring. I et lokalsamfunn merkes klimaendringer gjennom økt fare for ekstremvær, skred og flom. Vårt levesett og det vi skal leve av har nær tilknytning til den flotte naturen i fylket. Naturen danner dermed et viktig grunnlag for vår kulturelle og sosiale identitet. Fremover vil det være avgjørende at vi tar vare på den sårbare og svært verdifulle naturen, tiltak for å begrense klimaendringene blir vår tids viktigste oppgave. Skal vi lykkes må vi sørge for å redusere klimagassutslippet, tilpasse oss klimaendringene og bevare naturmangfoldet.

3.1 Redusere klimagassutslipp (tema 1)

Relevante bærekraftsmål:

Nr. 3 God helse og livskvalitet, Nr. 7 Ren energi til alle, Nr. 9 Industri, innovasjon og infrastruktur, Nr. 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn, Nr. 12 Ansvarlig forbruk og produksjon, Nr. 13 Stoppe klimaendringene, Nr. 14 Livet i havet, Nr. 15 Livet på land og Nr. 17 Samarbeid for å nå målene

Finnmark skal innen 2030 redusere klimagassutslippene med 55 prosent i forhold til 1990-nivå. Dette følger av klimaomstillingsmål nr. 2 i den regionale planstrategien, som riktignok tar utgangspunkt i 2009-nivå. For å følge det nasjonale nivået, er dette målet derfor endret til å gjelde reduksjon fra 1990-nivå, som også er utgangspunktet for Parisavtalen som Norge har skrevet under på. Finnmark vil dermed følge det nasjonale nivået med en reduksjon på minst 55 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990.

Klimagassutslipp kan måles i både direkte utslipp og indirekte utslipp som også måler klimafotavtrykket. De nasjonale målene om utslippsreduksjon på 55 prosent forholder seg utelukkende til direkte utslipp innenfor landets grenser, mens klimafotavtrykket også tar høyde for indirekte utslipp. Indirekte utslipp inkluderer i motsetning til direkte utslipp også utslippet som vårt forbruk medfører gjennom produksjon utenfor fylkets grenser og transport til Finnmark som geografisk område. De utgjør med andre ord utslippet i hele verdikjeden eller forsyningskjeden til varer og tjenester. Klimaomstillingsplanen for Finnmark vil i likhet med de nasjonale målene i all hovedsak forholde seg til direkte utslipp og har derfor lagt seg på samme linje som de nasjonale målene. Det er også disse utslippene det rapporteres på nasjonalt og som Statistisk sentralbyrå (SSB) presenterer fylkesfordelt klimastatistikk på. **Det videre planarbeidet vil ta utgangspunkt i at disse utslippene gjelder både kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor.**

Grunnen til at mål om reduksjon i indirekte utslipp utelukkes som et eget plantema i denne omgang er først og fremst at det ikke eksisterer offentlig tilgjengelig statistikk eller klimaregnskap på dette området. Det er derfor vanskelig å gi nøyaktige tall på direkte utslipp og det vil gå med forholdsvis mye ressurser for å få på plass gode analyser for indirekte utslipp. Dette er et område som det jobbes mye med andre steder i landet, for å utvikle gode kartleggingsmetoder. På sikt vil det være nødvendig også for Finnmark å jobbe mer målrettet med indirekte utslipp. Avtrykksanalyser fra andre fylker i landet viser for eksempel at indirekte utslipp fra produksjon og frakt av varer og tjenester, samlet gir langt høyere bidrag til de globale klimaendringene enn direkte utslipp som følge av forbruket av de samme varene og tjenestene. Intensjonen bør uansett være å redusere fylkets indirekte utslipp og derigjennom også det globale klimafotavtrykket. Dette kan blant annet gjøres ved hjelp av redusert forbruk, mer klimavennlige innkjøp og omstilling til mer sirkulærøkonomi.

Klimagassutslipp begrenser seg riktignok ikke bare til utslipp knyttet til produksjon og forbruk av varer og tjenester, men også til utslipp og opptak fra skog og arealbruk. Dette betyr at det blir viktigere å unngå å bygge ned karbonrike areal for å bidra til å holde utslippet mest mulig nede. Inkluderer også omdisponering av myr og andre karbonrike arealer. Miljødirektoratet fører regnskap over utslipp og opptak fra skog og arealbruk. Dette regnskapet vil kunne brukes som et kunnskapsgrunnlag for å redusere utslipp og øke opptak av klimagasser fra arealbruk og arealbruksendringer.

Undertema

Redusere klimagassutslippet med 55 prosent for et helt fylke på mindre enn ti år er et stort og omfattende arbeid. Det kan derfor være hensiktsmessig å dele plantemaet i flere undertemaer. Undertemaene bør nødvendigvis gjenspeile områder eller utslippskilder hvor fylket har til hensikt å prioritere reduksjon i klimagassutslippet. Prioriteringene er nødvendigvis avhengig av størrelse på utslippsomfang og kostnadene knyttet til reduksjon. Hvert undertema bør nødvendigvis også ha tilhørende delmål. Følgende undertema foreslås å gjelde for plantemaet Redusere klimagassutslipp:

- **Energibruk og energieffektivisering:** Redusere klimagassutslipp, men uten å redusere aktivitet.
- **Klimavennlig samferdsel:** Redusere klimagassutslippet gjennom mer klimavennlige transportformer og reduserte transportavstander.
- **Bærekraftig næringsutvikling,** Redusere klimagassutslippet gjennom et grønt skifte i næringslivet som innebærer å øke verdiskapingen, men med en mindre samlet miljøpåvirkning og et betydelig lavere klimagassutslipp.
- **Avfallsreduksjon:** Redusere klimagassutslipp gjennom overgang til mer sirkulær økonomi, i form av gjenbruk, gjenvinning og redusert avfallsproduksjon
- **Karbonfangst:** Redusere mengden karbon i atmosfæren ved å legge til rette for økt karbonfangst fra naturlige områder som skog og myr, samt satse på lagring av CO₂ fra industrien. Dette inkluderer også at man i størst mulig grad unngår å bygge ned karbonrike arealer.

Hva skal vi i Finnmark gjøre for å redusere klimagassutslippene?

- Gjøre rede for utviklingen av direkte klimagassutslipp i Finnmark fra 1990 og frem til i dag. Redegjørelsen bør vise til direkte utslipp fordelt på kilder/sektorer, herunder også utslipp og opptak fra skog og arealbruk.
- Gjøre rede for energi med tanke på system, forsyning og forbruk innen fylkets grenser. Redegjørelsen skal ha til hensikt å avklare potensialet for bruk av miljøvennlige energiresurser. Den må i tillegg belyse hvilket konfliktpotensial det er knyttet til miljøvennlige energiresurser og andre samfunns- og næringsinteresser, for eksempel knyttet til utbygging av fornybar kraft i tradisjonelle samiske reinbeiteområder.
- Utarbeide framskrivning som viser direkteutslippet i Finnmark minst 10-12 år fram i tid. Det skal utarbeides ulike framskrivningskurver som tar høyde for ulike typer scenarier.
- Gjøre rede for behovet for nye energiløsninger i fremtiden (smart energiomstilling) på bakgrunn av en analyse av dagens kraftproduksjon.
- Gjøre rede for de største utslippskildene i Finnmark og hvordan prioritere mellom disse. Kostnadene knyttet til reduksjon av de ulike utslippskildene bør også inngå i redegjørelsen, enten dette er i form av tid, penger eller andre former for kapital.

- Samordne bolig, areal og transportplanlegging (SBAT).
- Utforme retningslinjer for klimaomstilling som en del av planen.
- Involvere og ansvarliggjøre andre relevante samfunnsaktører i planarbeidet.
- Utarbeide ambisiøse delmål til undertemaene tilhørende dette plantemaet.
- Iverksette nødvendige tiltak og virkemidler for å oppnå målsetningene om å redusere klimagassutslipp.

3.2 Klimatilpasning (tema 2)

Relevante bærekraftsmål:

Nr. 3 God helse og livskvalitet, Nr. 6 Rent vann og gode sanitærforhold, Nr. 9 Industri, innovasjon og infrastruktur, Nr. 10 Mindre ulikhet, Nr. 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn, Nr. 13 Stoppe klimaendringene, Nr. 14 Livet i havet, Nr. 15 Livet på land og Nr. 17 Samarbeid for å nå målene

For å forberede fylket på å møte klimaendringer og bistå innbyggere og samfunn, vil det være avgjørende å utvikle og formidle om klimakrisens utfordringer og muligheter. En regional plan som også inkluderer et klima- og naturperspektiv, er viktig i klimatilpasningssammenheng, da den er med på å peke ut geografiske og tematiske områder der fylket har særlige utfordringer. Klimatilpasning handler om å forstå at klimaet endrer seg og iverksette tiltak for på den ene siden å hindre eller redusere skade og på den andre siden utnytte mulighetene som endringene kan innebære. Arktis er utsatt for globale klimaendringer og de vil fortsette å påvirke samfunnet, også på regionalt nivå, uavhengig av om verden når målene om klimagassreduksjon i 2030, 2040 og 2050. Dette betyr at vi må tilpasse oss, også her i Finnmark.

Klima og natur er i endring, men hva betyr det for oss som samfunn og individ? Klimaendringer som økte temperaturer og mer nedbør kan føre til fysiske helsekonsekvenser i form av blant annet sykdom og luftveis- og allergiplager. Når befolkningen opplever økt fare for at våre boliger og veiforbindelsene i fylket kan bli utsatt for naturhendelser som flom og skred, så vil dette også svekke trygghetsfølelsen og livskvaliteten for mange og medføre både negative fysiske og psykiske helsekonsekvenser. Tap av trygghetsfølelse vil som regel skje i takt med økt omfang og hyppighet av naturhendelser. Dette gjelder kanskje særlig de som er mest sårbare i utgangspunktet, de med svak helse og dårlige levekår. Derfor er det også viktig å ta høyde for at enkelte grupper og individ i samfunnet belastes mer enn andre som følge av klimaendringene og at man i størst mulig grad søker tilpasning som ivaretar sårbare grupper og individers interesser, men uten at dette igjen går utover andre og i verstefall fører til en polarisering ulike interesser imellom.

Denne planen har til hensikt at klimaomstillingsarbeidet oppnår størst mulig grad av klimetrygghet og klimarettferdighet for samfunn og innbyggere i Finnmark. Klimatilpasningen må i størst mulig grad også søke å ivareta hensynet til urfolksrettigheter, minoritetsrettigheter og menneskerettigheter. Finnmark er det fylket som har den største andelen samisk befolkning i landet og er samtidig også det største reindriftsfylket. Særlig reindrifta er i et krysspress, både på grunn av klimaendringer, men også på grunn inngrep til grønn energi. Klimaendringene påvirker også negativt sjøsamiske aktiviteter, samt også flere samiske tradisjonsaktiviteter. Dette går ikke bare utover økonomien, men også psykisk og fysisk helse. Det vil derfor også være behov for å se på klimaomstillingens påvirkning av helse og sosiale forskjeller også i samiske samfunn.

Klimarisiko

Klimatilpasning innebærer at vi må forholde oss til forskjellige aspekter knyttet til klimarisikoer. Det er vanlig å dele klimarisiko i følgende fem overordnede kategorier:

- **Fysisk risiko** er risiko knyttet til effekter og konsekvenser av klimaendringer. Risikofaktorer som mer ekstremvær, for eksempel flom, havnivåstigning og ulike typer ras, kan medføre store direkte og indirekte kostnader for samfunn og næringsliv i Finnmark.
- **Omstillingsrisiko** er risiko forbundet med at både offentlige og private investeringer kan medføre økte kostnader eller verditap som følge av manglende klimaomstilling. For å ikke miste konkurransekraften, må næringslivet også omstille seg med tanke på endringer i reguleringer, teknologi eller konsumentadferd.
- **Ansvarsrisiko** innebærer at en aktør, for eksempel en kommune, som har ansvar for planlegging og rammebetingelser, løper en risiko for å motta krav om økonomisk erstatning ved finansiell skade på eiendom som følge av hendelser som skyldes klimaendringer.
- **Gjennomføringsrisiko** er risikoen for at kommunen eller fylkeskommunen ikke klarer å realisere vedtatte mål og strategier knyttet til omstilling og klimatilpasning. Dette kan for eksempel skyldes at endringene ikke har god nok tilslutning hos innbyggere og næringsliv. Dette vil i neste omgang kunne resultere i svekket omdømme og mindre attraktivitet.
- **Grenseoverskridende** risiko handler om hvordan konsekvensene av klimaendringer i andre land, som redusert matproduksjon, vannmangel, konflikter og migrasjon, kan gi konsekvenser også for Finnmark og for den enkelte kommunen i fylket. Klimamonitor finner for eksempel i sin undersøkelse blant landets fylkeskommuner, at det er grenseoverskridende klimarisiko som har størst fokus når det gjelder klimatilpasning- og risiko og størst er fokuset blant de nord-norske fylkeskommunene.

Undertema

Arbeidet med klimatilpasning av et stort fylke som Finnmark de neste tiårene, vil kunne bli et krevende og omfattende arbeid. Det kan derfor også her være hensiktsmessig å dele plantemaet i flere undertemaer med tilhørende delmål. Følgende undertema foreslås å gjelde for plantemaet Klimatilpasning:

- Naturfare
- Helse
- Bygg og anlegg
- Infrastruktur og samferdsel
- Fiske og havbruk
- Landbruk
- Reindrift
- Kulturminner og kulturmiljø
- Friluftsliv

Hva skal vi i Finnmark gjøre for å tilpasse oss klimaendringene?

- Gjøre rede for forventede klimaendringer og identifisere klimasårbarhet og risiko, herunder fysisk risiko og skade på offentlig og privat infrastruktur.

- Gjøre rede for hvordan klimaendringene vil påvirke arealbruk og samfunn og næringsliv, herunder blant annet primærnæringer og naturbasert reiseliv.
- Samordne bolig, areal og transportplanlegging (SBAT).
- Føre arealregnskap med den hensikt å holde oversikt over arealene i kommunene. Sette mål for arealnøytralitet, som innebærer økt gjenbruk og fortetting av arealer som allerede er utsatt for menneskelige inngrep.
- Kartlegge helsekonsekvenser som følge av klimaendringene og se nærmere på hvordan sosiale forskjeller virker inn på resultatene. Det er viktig at mål og tiltak i planen er sosialt bærekraftige og ikke forsterker sosiale forskjeller når det gjelder helse og økonomi.
- Identifisere og prioritere viktige innsatsområder for å redusere klimarisiko i fylket.
- Utforme retningslinjer for klimaomstilling som en del av planen.
- Involvere og ansvarliggjøre andre relevante samfunnsaktører i planarbeidet.
- Utarbeide et ambisiøst mål for dette plantemaet, samt ambisiøse delmål til undertemaene tilhørende dette plantemaet.
- Iverksette nødvendige tiltak og virkemidler for å oppnå målsetningene om klimatilpasning.

3.3 Bevare naturmangfold (tema 3)

Relevante bærekraftsmål:

Nr. 2 Utrydde sult, Nr. 3 God helse og livskvalitet, Nr. 6 Rent vann og gode sanitærforhold, Nr. 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn, Nr. 13 Stoppe klimaendringene, Nr. 14 Livet i havet, Nr. 15 Livet på land og Nr. 17 Samarbeid for å nå målene

Vårt levesett og det vi skal leve av har nær tilknytting til den flotte naturen i fylket. Naturen danner dermed et viktig grunnlag for vår kulturelle og sosiale identitet. Fremover vil det være avgjørende at vi tar vare på den sårbare og svært verdifulle naturen, tiltak for å begrense klimaendringene blir vår tids viktigste oppgave. Klima og naturmangfold henger tett sammen ved at klima påvirker naturmangfold, mens inngripen i naturen påvirker klimaet. Dette er også begrunnelsen for å inkludere naturmangfold som et plantema i denne planen. Konsekvensene av klimaendringer på naturen er nødvendigvis ikke bare til det negative. Den rike tilgangen til naturressurser kan gi ny næringsutvikling gjennom videreutvikling av bioøkonomien og fornybare energikilder. Utnyttelse og bearbeiding av råvarer åpner for større verdiskaping. Klimaendringene kan endre balansen i naturressursgrunnlaget som igjen kan åpne for nye næringer. Til tross for dette konkluderer FNs naturpanel i sin rapport fra 2019 med at de fleste indikatorene for naturmangfold går i negativ retning. Det er derfor viktig å opprettholde artsmangfoldet i Finnmark og regional plan for klimaomstilling har til hensikt å bidra til å kartlegge og beskytte naturmangfoldet.

I enkelte sammenhenger kan det imidlertid være vanskelig å avveie og ivareta fullt ut hensynet til både naturmangfold og til klimaet. Dette ettersom begge hensyn kan komme i konflikt med hverandre. For eksempel kan vindturbiner skape utslippsfri energi, men skade fugle- og dyrelivet i områdene de settes opp.

Undertema

FNs naturpanels rapport finner fem hovedgrunner til at naturmangfoldet er truet og alle fem er menneskeskapte. Det er derfor også naturlig at plantemaet Bevare naturmangfold, tar utgangspunkt i disse fem hovedgrunnene og at tilhørende undertema gjør det samme. For hvert undertema bør det nødvendigvis også utarbeides et eller flere delmål. Følgende undertema foreslås å gjelde for plantemaet Bevare naturmangfold:

- Arealinngrep (jf. FNs bærekraftsmål nr. 14 og 15), herunder også rovdrift på dyr og planter
- Forurensning (jf. FNs bærekraftsmål nr. 12, 14 og 15)
- Marin forurensning (jf. FNs bærekraftsmål nr. 14)
- Spredning av arter (jf. FNs bærekraftsmål nr. 15)

Hva skal vi i Finnmark gjøre for å bevare naturmangfoldet?

- Gjøre rede for naturmangfold som har direkte sammenheng med utslippsreduksjon og klimatilpasning samt identifisere tiltak for å redusere tap av dette naturmangfoldet.
- Gjøre rede for hvordan man kan ta i bruk naturbaserte løsninger for å dempe risikoen for flom eller overvann, stabilisere grunn og motvirke skred, med mer.
- Føre naturregnskap med den hensikt å systematisere kunnskap om naturens goder og tjenester og bidra til bedre beslutninger for en bærekraftig utvikling i kommunene.
- **Utforme retningslinjer for klimaomstilling som en del av planen.**
- Involvere og ansvarliggjøre andre relevante samfunnsaktører i planarbeidet.
- Utarbeide et ambisiøst mål for dette plantemaet, samt ambisiøse delmål til undertemaene tilhørende dette plantemaet.
- Iverksette nødvendige tiltak og virkemidler for å oppnå målsetningene om å bevare naturmangfold.

4. Planstruktur

Planen utarbeides på bakgrunn av de føringer, regionale, nasjonale og globale, som måtte følge med den regionale planstrategien. Den skal utarbeides i henhold til plan- og bygningslovens krav til prosess og innhold. Foruten dette planprogrammet og selve plandokumentet, vil det være aktuelt å utarbeide et kunnskapsgrunnlag med utfordringsbilder og utviklingstrekk knyttet til arbeidet klimaomstilling. Til planen skal det også utarbeides et handlingsprogram som skal vedtas samtidig med planen. Det er fylkestinget som regional planmyndighet som skal fatte dette vedtaket. I tillegg skal det også være en god kopling til fylkeskommunens økonomiplan.

4.1 Kunnskapsgrunnlag

Til grunn for arbeidet med klimaomstillingsplanen skal det utarbeides et kunnskapsgrunnlag som gir et oversiktlig bilde av utviklingstrekk og utfordringer relatert til klimaomstilling i Finnmark. Kunnskapsgrunnlaget har til hensikt å gjøre det enklere å foreta nødvendige prioriteringer og definere mål i arbeidet med klimaomstillingsplanen.

4.2 Målstruktur

Hovedmålet for planen bygger på klimaomstillingsmål 1 i planstrategien og lyder som følger:
Finnmark skal være en ledende arktisk region på klimaomstilling innen 2040.

For hver av de tre plantemaene skal det utarbeides et mål med tilhørende undertema og delmål. Når det gjelder plantemaet Redusere klimagassutslipp, så vil målet til dette plantemaet ta utgangspunkt i klimaomstillingsmål 2 i planstrategien og lyder som følger: *Klimagassutslippet i Finnmark fylke skal i 2030 være redusert med 55% fra 1990-nivå.* Når det gjelder plantemaene klimatilpasning og bevare naturmangfold, så må det i arbeidet med selve planen tas stilling til hva som skal være det overordnede målet for hver av disse to plantemaene.

4.3 Handlingsprogram

Til alle regionale planer skal det utarbeides et handlingsprogram for gjennomføring av tiltak, som skal vedtas samtidig med planen. Handlingsprogrammet skal inneholde en oversikt over hvilke aktører som har ansvaret for de ulike tiltakene. Fylkeskommunen har som regional planmyndighet ansvar for å legge til rette for medvirkning i planarbeidet. Fylkeskommunen skal utarbeide planen i samarbeid med kommuner og regionale aktører som berøres av planarbeidet. Deretter skal disse aktørene følge opp planvedtaket i egne planer og i egen virksomhet. Siden klimaomstilling er noe som berører oss alle i mer eller mindre grad, er det også viktig med en bred medvirkningsprosess.

Handlingsprogrammet skal inneholde en konkret beskrivelse av tiltak med kopling til økonomiplanen og årlige budsjettprosesser. I tillegg bør handlingsprogrammet inneholde en redegjørelse for prioriterte innsatsområder. I denne sammenhengen bør det også utarbeides prinsipper for prioritering av tiltak. Behovet for revisjon av handlingsprogrammet skal vurderes årlig.

5. Medvirkning

Medvirkning i planprosesser er viktig for ivaretagelse av felles verdier og grunnleggende levekår i et bærekraftig samfunn. Denne planen gjelder for hele Finnmark og er ikke en intern plan for fylkeskommunen som organisasjon. Den skal utarbeides i samarbeid med og med medvirkning fra relevante samfunnsaktører.

Det er nødvendig med en bred medvirkningsprosess da de mange problemstillinger knyttet til klimaomstilling omfatter hele samfunnet. Planprogrammet bør inneholde en oversikt over eksisterende aktører, arenaer og nettverk som kan medvirke i planarbeidet og bør i tillegg peke på behovet for nye arenaer og nettverk. Overordnede spørsmål er hvem som skal delta i planarbeidet og hvordan vi skal gjøre dette.

Både planprogrammet og planen med handlingsprogram skal legges ut til offentlig ettersyn og sendes ut på høring med minst seks ukers frist. Det bør likevel etterstrebtes å gjøre medvirkningsprosessen best mulig. En god og bred medvirkningsprosess vil med stor sannsynlighet også ta ned høringsinstansenes behov for å gi omfattende høringsuttalelser.

Barn og unge

Klimaendringene har ikke bare konsekvenser for naturen og miljømessig bærekraft. De har også konsekvenser for oss mennesker og sosial for sosial bærekraft. Særlig gjelder dette barn og unges rettigheter. Klimakrisen er derfor også en barnerettighetskrise og barnerettighetskamp. Dagens barn og unge er fremtidens generasjon og de som skal leve lengst med konsekvensen av dagens planlegging. Medvirkning av barn og unge blir derfor viktig i arbeidet med klimaomstillingsplanen. **Det blir viktig å møte barn og unge på deres egne arenaer, for eksempel skoler, fritidsarenaer og frivillig organisasjoner også videre. Ungdomspanel, ungdommens fylkesting, ungdomsråd er også aktuelle medvirkningsaktører og vil også være obligatoriske høringsinstanser i det kommende planarbeidet.**

Konsultasjonsplikt i samiske saker

Det er viktig at særlig berørte parter interesser blir lyttet til i arbeidet med Regional plan for klimaomstilling i Finnmark. Fylkeskommunen har i likhet med stat og kommuner en plikt til å konsultere Sametinget og andre samiske interesser i saker som angår dem. Dette følger av

sameloven. Det blir derfor viktig å avklare nødvendig konsultasjon med samiske interesser i arbeidet med klimaomstillingsplanen.

Klimanettverk for kommunalsektor

Samarbeid med kommunene blir særlig viktig i arbeidet med denne planen. Mangel på gode nettverk mellom kommunene anses som en utfordring for klimaomstillingsarbeidet. Det kan derfor som være aktuelt å etablere et klimanettverk for kommunene i Finnmark og fylkeskommunen. Et klimanettverk av denne typen bør etableres så tidlig som mulig i planarbeidet og bør ha intensjoner om å eksistere også etter planen er ferdig utarbeidet. En annen utfordring i kommunesektoren når det gjelder klimaomstilling, er mangel på relevant kompetanse. Et nettverkssamarbeid av denne typen bør fokusere på løsninger som tar høyde for dette og det må jobbes for å heve denne typen kompetanse på sikt.

Samarbeid mellom stat og kommunal sektor

Skal Finnmark lykkes med klimaomstillingen, så må fylkeskommunen og kommunene også samarbeide godt med statlige myndigheter. Statlige myndigheter vil i likhet med kommuner ha en viktig rolle både i utarbeidelsen og i oppfølgingen av planen. Flere av dem sitter på viktig kunnskap for dette arbeidet. Regjeringen har som mål å inngå bygdevekstavtaler med kommuner, samt regionvekstavtaler med fylkeskommunen. Det bør jobbes for at klimaomstilling får høy prioritet i avtaler av denne typen.

Samarbeid mellom kommunal og privat sektor

Næringslivet har verdifull kompetanse når det gjelder det grønne skiftet. De sitter på mange av løsningene og har således en veldig viktig rolle i dette skiftet. Det er derfor viktig å involvere næringslivet i arbeidet med Regional plan for klimaomstilling i Finnmark. Etablerte næringsklynger og nettverk må benyttes i omstillingen og etableringen av nye må vurderes. For eksempel bør dagens klimapartnere i Finnmark involveres i planarbeidet. Klimapartnere er et partnerskap mellom akademia, private og offentlige virksomheter. Dette partnerskapet kan styrkes, blant annet med flere medlemmer fra næringsliv og bransjeorganisasjoner.

Følgende aktører og aktiviteter er aktuelle i medvirkningen til regional plan for klimaomstilling:

Hvem skal delta?	Hvordan gjør vi dette?
<i>Aktuelle medvirkningsaktører (aktørgrupper)</i>	<i>Aktuelle medvirkningsaktiviteter</i>
Barn og unge Kommuner; herunder også politiske råd og utvalg Næringslivet; landbrukssektoren, reindriftsnæringen, industrisektoren Transportsektoren Statsforvalteren Statlige myndigheter Sametinget Undervisning og forskningsmiljø Partnerskap og nettverk Frivillige aktører og interesseorganisasjoner Nasjonale og lokale beredskapsaktører	Klimanettverk for kommunal sektor Politisk verksted med kommunene Klimapartnerskap Regionalt planforum Dialogmøter: blant annet med kommuner og regionale statsetater Workshops Webinarer SWOT-analyser Frokostmøter Innspillmøter Referansegrupper Digitale spørreundersøkelser

Fylkeskommunale råd og utvalg Kommunale råd og utvalg Interkommunale råd Internasjonale myndigheter og aktører Innbyggere Andre?	Oppsøkende medvirkning; f.eks. skoler, stand, messer, møter osv. Høringer
---	---

Tabell 1: Aktuelle medvirkningsaktører og medvirkningsaktiviteter

I forbindelse med høring og dialog med andre aktører har vi også fått tilbakemelding fra aktører som ønsker å delta i det videre arbeidet med planen samt anbefalinger om andre aktører som bør delta. Tabellen under viser hvilke aktører dette er snakk om.

Hvem ønsker delta?	Hvem anbefales av andre å delta?
<i>Aktører som ønsker å delta</i>	<i>Aktører som andre har anbefalt</i>
Kystverket Landbruksdirektoratet Sjømat Norge Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) NIBIO NORCE Statsforvalteren KS Alta kommune	Reindrift: Norske reindriftssamers landsforbund Reindriftsavdelingen hos Statsforvalter Statlige myndigheter: Miljødirektoratet Framsenteret Norsk klimaservicesenter (NVE, Bjerknessenteret og MET) Distriktssenteret Undervisning og forskningsmiljø: Norges arktiske universitet (UIT) (forskergruppe knyttet til klimatilpasning og forskerskolen Changing Artic) Universitetet i Stavanger (UIS) NIBIO Holt Framsenteret CICERO Bjerknessenteret Vestlandsforskning

Tabell 2: Interesserte medvirkningsaktører og aktuelle målgrupper

6. Kommunikasjon

I arbeidet med klimaomstilling er god kommunikasjon nødvendig for at berørte samfunnsaktører bedre skal forstå hva som kan gjøres for å kutte utslipp av klimagasser, tilpasse samfunnet i takt med klimaendringene og ikke minst bevare naturmangfold. Kommunikasjon er en vesentlig forutsetning

for aktiv deltakelse og medvirkning i planarbeid. Det kan være utførende å kommunisere om klimaomstilling, men dersom man lykkes vil det være et velegnet virkemiddel for å nå våre mål. Kvaliteten i kommunikasjonen er derfor avgjørende og vil ha stor betydning for:

- at innbyggere og andre berørte parter forstår saken
- at det blir gitt innspill i saken
- at administrasjon og folkevalgte politikere kan ta gode beslutninger
- oppslutningen om klimatiltak på alle nivåer av samfunnet

Det er viktig at kommunikasjonen bidrar til å skape engasjement, har et budskap som er tilpasset mottakerne og sier noe om hvem som fremfører budskapet i ulike sammenhenger. “Snakk Finnmark” vil bli et viktig kommunikasjonsverktøy i denne sammenhengen. Dette er et verktøy for samfunnsdialog i form av webinarer med tema som har relevans for samfunnsutviklingen i Finnmark. Det er fylkeskommunen som kommer til å ha ansvaret for både regi og gjennomføring av webinarene. Det blir også viktig å snakke med folk der de er. Bruk av sosiale medier vil være av stor betydning i denne sammenhengen.

Følgende kommunikasjonskanaler og formidlingsmetoder er aktuelle å ta i bruk:

Aktuelle kommunikasjonsvirkemidler

- “Snakk Finnmark” (webinar)
- Fylkeskommunens nettsider og nyhetsbrev
- Sosiale medier
- Lokale medier – artikler, innlegg og annonser
- Informasjonsmateriell som brosjyre, informasjonsplakat, oppskriftshefter eller lignende

Det kan også være aktuelt å utarbeide en kortfattet kommunikasjonsplan som har til hensikt å forbedre kommunikasjonen i planarbeidet og som starter opp umiddelbart etter at planprogrammet er fastsatt.

7. Fremdrift

Det er lagt opp til høring av planprogrammet våren 2023, med endelig vedtak i fylkestinget i juni samme år. Fylkesrådet vedtar høringsforslaget i februar og sender det deretter på høring med minst 6 ukers frist. Arbeidet med selve planen starter opp umiddelbart etter at planprogrammet er vedtatt. **Det skal også utarbeides et kunnskapsgrunnlag til planarbeidet som vil gå delvis parallelt med arbeidene med planprogram og selve planen. I tillegg legges det opp til brede og grundige medvirkningsprosesser underveis i arbeidet. Det tas sikte på at planen blir endelig vedtatt av fylkestinget i Finnmark i juni 2025.**

Det legges opp til følgende fremdrift for arbeidet med regional plan for klimaomstilling i Finnmark:

Fremdriftsplan		2023				2024				2025	
		K1	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4	K1	K2
Fase 1: oppstart plan- arbeid	Utarbeidelse av planprogram	■									
	Politisk behandling av forslag til planprogram	■									
	Varsel om oppstart og høring av planprogram	■	■								
	Merknadsbehandling av planprogram		■								
	Vedtak av planprogram		■								
Fase 2: Plan- arbeid	Utarbeide kunnskapsgrunnlag og foreta utredninger		■	■	■	■	■				
	Involvering og medvirkning		■	■	■	■	■	■			
	Utarbeidelse av planbeskrivelse og handlingsprogram		■	■	■	■	■	■			
Fase 3: Høring og vedtak	Politisk behandling av planforslag med handlingsprogram								■		
	Høring av planforslag med handlingsprogram								■	■	
	Merknadsbehandling av planforslag med handlingsprogram									■	■
	Vedtak av plan med handlingsprogram										■

Figur 9: Fremdriftsplan for arbeidet med regional plan for klima omstilling i Finnmark.

8. Organisering av arbeidet

Fylkestinget er regional planmyndighet og skal vedta planprogram og endelig plan. Det viktig med bred deltakelse i dette arbeidet, med tanke på å sikre forankring og faglig kvalitet i innhold og prosess. Dette krever en organisering av arbeidet som involverer personell og ressurser både internt i fylkeskommunen og eksternt blant andre relevante samfunnsaktører. Fylkesrådet er politisk styringsgruppe for dette arbeidet, fylkesråd for næring, plan og miljø er prosjektansvarlig, mens fylkesrådet er prosjekteier. Arbeidet vil bli ledet av regional planlegging hos fylkesrådsleders kontor. Denne ansvarsfordelingen gjelder inntil nytt fylkesting er konstituert og ny politisk ledelse for Finnmark er på plass.

Det er også aktuelt med politisk sammensatte referansegrupper bestående politiske ledere og utvalg, herunder også ungdomsråd, eldreråd, råd for personer med funksjonsnedsettelse. Faglig administrativ referansegruppe vil nødvendigvis bestå av sektormyndigheter med særlig relevans for klimaomstilling. Det er også viktig å involvere andre aktører enn bare fylkeskommunen i de ulike arbeidsgruppene. **Det etableres en arbeidsgruppe for hver av de tre plantemaene. Arbeidsgruppene skal være sammensatt av både interne ressurser i fylkeskommunen og eksterne ressurser.** I forbindelse med etablering av arbeidsgrupper må det også avklares hvem som skal lede arbeidsgruppene. Arbeidet med planen vil bli organisert på følgende måte:

Fylkeskommunen er region planmyndighet med følgende ansvar fordeling:	Involvering av andre enn regional planmyndighet:
Vedtaksorgan: <i>Fylkestinget</i> Politisk styringsgruppe: <i>Fylkesrådet</i> Prosjekteier: <i>Fylkesrådet</i> Prosjektansvarlig: <i>Fylkesråden</i> Prosjektleder: <i>Fylkesrådsleders kontor</i>	Politisk sammensatte referansegrupper: Faglig administrative referansegrupper: Arbeidsgrupper: <i>Redusere klimagassutslipp</i> Arbeidsgrupper: <i>Klimatilpasning</i> Arbeidsgrupper: <i>Bevare naturmangfold</i>

Tabell 3: Organisering av planarbeidet.

Når det gjelder referansegruppene så vil involveringsgraden til faglig administrativ referansegruppe være noe større faser med utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag, mens involveringsgraden til den politisk sammensatte referansegruppa igjen vil være noe mindre. Politisk sammensatte referansegrupper vil igjen bli mer involvert i arbeidet med selve planen og ikke minst handlingsprogrammet til planen.

9. Utredningsbehov

Planprogrammet skal gjøre rede for utredningsbehovet i forbindelse med planarbeidet. Dette innebærer å skaffe oversikt over og sammenfatte eksisterende kunnskapsgrunnlag, samt identifisere nødvendige utredningsbehov.

Klimaomstillingsplanen vil ikke gi direkte føringer for konkrete arealtiltak og utløser derfor ikke krav om konsekvensutredning, men planen skal likevel gjøre rede for virkninger for miljø og samfunn. Selv om planen ikke får direkte konsekvenser for byggesaker som berører samiske interesser, så må kravet om konsultasjon med samiske interesser avklares nærmere. Det er uansett viktig at samiske interesser blir involvert og medvirker i planarbeidet.

9.1 Eksisterende kunnskapsgrunnlag

Før man kan identifiserer kunnskapsmangler og behov for ny kunnskap, må man først kartlegge hva man har av eksisterende kunnskapsgrunnlag. Følgende kunnskapsgrunnlag vurderes som aktuelle i arbeidet med klimaomstillingsplanen for Finnmark:

Internasjonale kunnskapsgrunnlag	Nasjonale kunnskapsgrunnlag
<ul style="list-style-type: none"> <i>The Future is now Global Sustainable Development Report (FN (GSDR), rapport 2019)</i> <i>Climate Change 2021: The Physical Science Basis (FNs klimapanel (IPCC) sjette hovedrapport, del 1, 2021)</i> <i>Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability (FNs klimapanel (IPCC) sjette hovedrapport, del 2, 2022)</i> <i>Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change (FNs klimapanel (IPCC) sjette hovedrapport, del 3, 2022)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Klimaplan for 2021-2030 Meld. St. 13 (2020-2021) (Stortinget, 2021)</i> <i>Klimakur 2030: Tiltak og virkemidler mot 2030 (Miljødirektoratet, 2020)</i> <i>Naturen som klimaløsning: Faktaark (Miljødirektoratet, faktaark 2019)</i> <i>Klimarisiko i kommunene (Miljødirektoratet, rapport 2021)</i> <i>Løsningen er naturbasert (Asplan Viak, oppdragsrapport for Miljødirektoratet 2021)</i>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Climate change 2023: AR6 Synthesis Report (SYR) (FNs klimapanelers (IPCC) sjette hovedrapport, del 4, 2023)</i> • <i>Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services (FNs naturpanelers (IPBES) første hovedrapport)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Klima i Norge 2100 (Norsk klimaservicesenter, oppdragsrapport for Miljødirektoratet 2015)</i> • <i>Nasjonal strategi for en grønn, sirkulær økonomi (Departementene 2021)</i> • <i>Naturbaserte løsninger for klimatilpasning (Menon Economics, oppdragsrapport for Miljødirektoratet 2017)</i> • <i>Veileder for håndtering av overvann i arealplaner. Hvordan ta hensyn til vannmengder? (NVE veileder 4/2022)</i> • <i>Veileder Klimatilpasning for reindrift (Miljødirektoratet)</i> • <i>Planting av skog på nye arealer som klimatiltak. Egnede arealer og miljøkriterier (Miljødirektoratet, Rapport M26-2013)</i> • <i>Bærekraft i det norske matsystemet. Kriterier for bærekraftig produksjon (NIBIO, Rapport 2020)</i> • <i>Klima, naturmangfold og arealkonferansen. Oslo, 23. november 2022 (Miljødirektoratet, Konferanserapport, 2023)</i> • <i>Sametingets planveileder (Sametinget 2020)</i> • <i>Miljødirektoratets nettsider om klima. Klimatilpasning.</i> • <i>NVE om klimatilpasning (nve.no)</i> • <i>Politiske dypdykk i energi, natur og klima (Konferanse, videoopptak, 15.11.2022)</i> • <i>Kan klimaendringer påvirke Norges sikkerhet? (Asplan Viak, artikkel, 28.11.2022)</i> • <i>Kalkulator for klimagassutslipp fra jordbruket. Dokumentasjon til et beregningsprogram. Versjon 2. (NIBIO Rapport 2015)</i> • <i>Kunnskapsgrunnlag for norsk jordvernstrategi (NIBIO Rapport 2023-09)</i> • <i>Klimaendring utfordrer det norske matsystemet. Kunnskapsgrunnlag for vurdering av klimarisiko i verdikjeder med matsystemet som case (NIBIO Rapport 2022-08)</i> • <i>Arealbruksendring til utbygd areal. Faktagrunnlag for vurdering av avgift på utslipp fra arealbruksendring – rapporterte utslipp og mulige</i>
--	---

	<p><i>kartgrunnlag. Revidert utgave (NIBIO Rapport 2021-7)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Arealregnskap som kartgrunnlag og arbeidsmetode (NIBIO Rapport 2023-9)</i> • <i>Kartlegging av forskning på reindriftsområdet - kunnskapsgrunnlag og forskningsbehov (NIBIO Rapport 2021-7).</i> • <i>Landbruksdirektoratet Reindriftens arealbrukskart (landbrukdirektoratet.no)</i> • <i>Direktoratet for mineralforvaltning med bergmesteren for Svalbard (DMF) Kart (minit.dirmin.no/kart)</i> • <i>Kystverket Kart over alternative drivstoff for sjøfarten (lavutslipp.kystverket.no)</i> • <i>Kart og informasjon om sjøtrafikk, havner, farleder m.m. (kystinfo.no og barentswatch.no)</i>
--	---

Tabell 4: Eksisterende kunnskapsgrunnlag.

Denne listen er ikke på noen måte uttømmende. I det videre planarbeidet vil med sikkerhet også andre kunnskapsgrunnlag bli tatt i bruk.

Følgende kunnskapsgrunnlag vurderes som aktuelle i det videre arbeidet for å synliggjøre mer særskilte utfordringer som Finnmark står overfor i klimaomstillingsarbeidet. Heller ikke denne listen er uttømmende:

Regional kunnskap
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Miljødirektoratets nettsider om klima. Utslippsregnskap for kommuner og fylker</i> • <i>Climate Change in Sápmi – an overview and a Path Forward (Samerådet og Sametinget Rapport 2023)</i> • <i>Grønn varme i nord. Bioenergistrategi for Nord-Norge (Statsforvalteren i Nordland og Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Rapport 1/2022)</i> • <i>Arktisk landbruk – smart, godt og bærekraftig. Regionalt bygdeutviklingsprogram for Troms og Finnmark 2019–2022 - et strategiprogram for næringsutvikling og miljøinnsats i landbruket (Fylkesmannen i Troms og Finnmark, 2019)</i> • <i>Skogen - en kilde til verdiskaping og klimagevinst. Regionalt skog- og klimaprogram for Troms og Finnmark 2019-2022 (Fylkesmannen i Troms og Finnmark, 2019)</i> • <i>Den arktiske bonden – på lag med naturen og kulturen Regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms og Finnmark 2019-2022 (Fylkesmannen i Troms og Finnmark, 2019)</i> • <i>Matjorda – grunnlaget for det arktiske landbruket Matjordprogram for Troms og Finnmark 2019-2022 (Fylkesmannen i Troms og Finnmark, 2019)</i> • <i>Klimautfordringer og arealforvaltning for reindrifta i Norge. Kunnskapsstatus og forslag til tiltak – eksempler fra Troms (Norut-rapport 6/2017)</i> • <i>FylkesROS for Troms og Finnmark 2022-2025. Risiko- og sårbarhetsanalyse. (Statsforvalteren i Troms og Finnmark 2022)</i> • <i>Klimaprofiler for fylker (Norsk klimaservicesenter, 2021)</i>

- *The Implementation of the Sustainable Development Goals in the Nordic Arctic (ISDeGoNA) (Norce Report 1-2022)*
- *Mineralstrategi for Nord-Norge 2019 (Nordland fylkeskommune, Troms fylkeskommune og Finnmark fylkeskommune 2019)*
- *NVE kart (nve.no/kart)*
- *Kunnskapsbanken Sparebanken Nord-Norge (kbnn.no/klima)*

Tabell 5: Regional kunnskap.

9.1 Potensielle utredningsbehov

Foreløpige identifiserte utredningsbehov

- *Framskrivning av ulike scenario med direkte utslipp*
- *Utrede energiforsyning, energiforbruk og fremtidig energibehov*
- *Arealregnskap for Finnmark*
- *Naturregnskap for Finnmark*
- *Klimasårbarhetsanalyse for Finnmark*

10. Rammer for planarbeidet

10.1 Internasjonal klimapolitikk

Klimaendringene i verden i dag medfører nødvendige politiske vedtak og avtaler som skal følges opp i nasjonal, regional og kommunal politikk. Internasjonale politiske vedtak av denne typen setter derfor også rammer for den regionale planleggingen. Dette gjelder blant annet FNs bærekraftsmål, som Norge har skrevet under på og som blant annet inkluderer målrettet innsats for klima og bærekraft. Norge har i tillegg skrevet under på både Parisavtalen (2016) og FNs natur (Montreal, 2022). I Parisavtalen som ble undertegnet desember 2015, er landene enige om at temperaturen på kloden ikke må stige mer enn 2 grader før århundret er over. I tillegg skal de gjøre alt de kan for at temperaturen ikke skal stige mer enn 1,5 grader. FNs naturavtale som ble inngått desember 2022, innebærer blant annet at landene skal beskytte 30 prosent av verdens landområder og farvann innen 2030.

FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for arbeidet med Regional plan for klimaomstilling i Finnmark.

FN har også vedtatt politikk om sivile og politiske rettigheter. Artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP 27) bør også nevnes særskilt i denne sammenhengen. Denne artikkelen har gjennom praksis blitt den viktigste internasjonale bestemmelsen om urfolks vern mot inngrep og om deres rettigheter til å sikre og videreutvikle sin kultur. Artikkel 27 vil også sette rammer for arbeidet med regional plan for klimaomstilling i Finnmark.

10.2 EUs klimapolitikk

EUs Green Deal setter nye standarder og politikk for hvordan Europa skal bli klimanøytral. Norge har inngått avtale med EU om å redusere klimagassutslippene med 55 prosent fra 1990 til 2030. Blant EUs virkemidler for å gjøre Europa klimanøytral er EUs klimapakke fitfor 55, som nettopp referer til EUs mål om å redusere klimagassutslippene med nettopp 55 prosent fra 1990 til 2030. Et annet

virkemiddel i dette arbeidet er EUs taksonomi, et klassifiseringssystem for bærekraftige finansaktiviteter, samt EUs handlingsplan for sirkulær økonomi.

Finnmark vil følge samme linje som EU og Norge og har satt som mål å redusere klimagassutslippet med 55 prosent fra 1990 til 2030.

10.3 Nasjonal klimapolitikk

På bakgrunn av de internasjonale avtaler som Norge har inngått, så er det utarbeidet en rekke nasjonale føringer på området. Norge skjerpet i november i fjor sitt mål om reduksjon i klimagassutslipp til 55 prosent fra 1990 til 2030.

Nasjonale føringer som blir viktig i arbeidet med klimaomstillingsplanen:

- Lov om klimamål (Klimaloven)
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven)
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven)
- Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023
- Nasjonal strategi for en grøn, sirkulær økonomi (2021)

Denne listen er ikke fullstendig, men inneholder noen av de viktigste nasjonale føringene for det kommende klimaomstillingsarbeidet. I tillegg til dette kommer en rekke stortingsmeldinger, samt Norges offentlige utredninger (NOU).

10.4 Regionale føringer

Regional plan for klimaomstilling vil bli utarbeidet samtidig med utarbeidelse av andre regionale planer og strategier. Det viktig at disse planene ses i sammenheng med hverandre og at de følger opp langsiktige utviklingsmål og føringer i den regionale planstrategien. Nye regionale planer som skal utarbeides er Regional plan for like levekår og god livskvalitet, Regional transportplan, Regional plan for kultur, idrett og frivillighet. Det er også utarbeidet regionale vannforvaltningsplaner for Troms og Finnmark vannregion og norsk-finsk vannregion.

Fylkestinget i Troms og Finnmark vedtok 16. Juni 2020 at FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for arbeidet med regional planstrategi. Dette innebærer at de også skal legges til grunn for arbeidet med regionale planer som den regionale planstrategien har fastsatt at skal utarbeides.

10.5 Kommunale planer

Regional plan for klimaomstilling vil bli utarbeidet som en regional plan i henhold til plan- og bygningslovens krav til innhold og prosess. Den skal utarbeides i samarbeid med kommuner og andre berørte regionale aktører. Planen skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. Regional plan for klimaomstilling i Finnmark vil derfor legge føringer for kommuneplaner på dette området. Det er derfor viktig å samarbeide godt med kommunene om planer på området, som enten er under utarbeidelse eller som i nær fremtid skal startes opp.

Troms og Finnmark fylkeskommune

Postboks 701, 9815 Vadsø